

V. BIBLIOGRAFIE

BIBLIOGRAFIE

BOGDAN TEODORESCU

Apreciem în mod deosebit apariția celui de-al doilea volum din "**Bibliografia istorică a României**", apărută în preajma lucrărilor Congresului de Științe Istorice din vara anului trecut. Munca stăruitoare a colegilor de la Cluj, care au inventariat întreaga producție a cercetării istorice din ultimii ani este demnă de toată admirația noastră.

Dintr-o recoltă editorială, relativ săracă cu puține titluri de mare rezonanță, am reținut câteva culegeri de documente și enciclopedii, precum și o sumă de lucrări românești și străine consacrate secolelor XIX-XX .

Documente

Începem ca de obicei enumerarea noastră cu câteva volume de documente. Prin monumentalitatea dar și prin noutatea sa ne-a atras atenția mai întâi "O istorie a românilor de pretutindeni" crestomație alcătuită de Victor Crăciun și Gheorghe Zbucnea în trei volume masive, dintre care cel dintâi a apărut în 2004. Culegerea este tipărită de Liga pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni, la București.

Două publicații foarte importante, în totul complementare au apărut anul trecut la editura ieșeană Polirom, sub egida Comisiei Internaționale pentru studierea Holocaustului în România. Raportul final și un volum de documente îngrijit de doamna Lya Benjamin.

În aceeași categorie putem include și volumul lui Eugen Denize și Cezar Mâța despre "România comunistă în perspectiva relației dintre state de democrație populară și propagandă în perioada 1948-1953", scoasă la editura Cetatea de Scaun din Târgoviște, ca și lucrarea lui Grigore Răceanu, "Cronologia comentată a relațiilor româno-americane, de la începutul recunoașterii reciproce până la prăbușirea comunismului.", apărută la editura

Silex. Încadrarea de mai sus își găsește susținerea în faptul că cel puțin pentru cel dintâi volum analiza atentă, pretutindeni călăuzită de simț critic al autorilor, este însoțită de un amplu volum documentar, a toate lămuritor.

Enciclopedii

Este absolut remarcabilă inițiativa editurii Univers Enciclopedic de a pune la îndemâna celor interesați primul volum din „Istoria Universală Larousse” întinsă de la origini și până în secolul prăbușirii Imperiului Roman de Apus.

Chiar dacă este o lucrare mai veche, care a apărut într-o primă ediție la sfârșitul anilor 60 (1968-1969) este pentru prima oară după aproape o jumătate de secol când cititorului român i se oferă, pentru acest subiect, o imagine sintetică, cuprinzătoare în esențial, coerentă și atractivă.

Structurată pe 5 mari capitole: Preistoria, Antichitatea Timpurie, Epoca greacă (550-270 îHr.), Imperii și state barbarești (sec. III îHr.-secolul I dHr.) (în treacăt n-am înțeles de ce forma barbarească, la europeni alternează cu alte titluri ca barbar, când e vorba de Orientul Mijlociu sau pur și simplu atunci când sunt enumerate lumile din afara spațiului grec sau roman) și Imperiile Universale (secolul II-IV), la rândul lor divizate în mai multe părți. Pe întinderea a mai bine de 870 de pagini, cartea cuprinde și o introducere și concluzii pentru fiecare capitol, numeroase hărți foarte lămuritoare și o cronologie generală. Elaborată de un grup prestigios de universitari francezi lucrarea nu păcătuiește, ca multe altele, prin eurocentrism. Preistoria traversează lumea din America de Nord și până în Africa, Antichitatea Timpurie nu e surprinsă numai în Orientul urban ci și în lumea satelor, lumii grecești și romane i se adaugă Asia stepei și India. Am căutat zadarnic în subcapitolul Europa barbară din Nord și din Est pe daci. Enumerarea populațiilor din cele două regiuni ale continentului îi evidențiază pe germani, balți, fini și slavi. I-am găsit până în cele din urmă în capitolul următor (Imperiile Universale) atunci când a fost prezentată dinastia Antoninilor și domnia lui Traian „cel mai bun”. Cele două războaie de la Dunăre sunt prezentate însă exclusiv din perspectiva intereselor romane (mai cu seamă economice, dar și militare, ca să nu spunem că pentru autorul textului, vechea Dacie se întinde doar pe teritoriul Transilvaniei, ceea ce nu corespunde realității chiar raportat la spațiul provinciei romane cu acest nume). Pe o planșă alăturată (pag. 620-621) însă, contururile Daciei sub autoritatea imperială sunt corect trasate, cuprinzând și Banatul și Oltenia.

Aceași editură ne oferă chiar în primele zile ale acestui an o altă Istorie, de data aceasta a artei, tot sub sigla Larousse. Este o lucrare recentă (a apărut în 1995) construită ca și precedenta pe criteriul unei întinderi cât mai cuprinzătoare.

toare în spațiu și timp, fără respectarea criteriului cronologic. Vom urmări astfel mai întâi evoluția artei europene din preistorie până în secolul XX inclusiv (850 de pagini) urmate de artele Africii subsahariene, Asiei (Lumea indiană, Asia sud-estică, China, Vietnam și Coreea, Japonia și Oceania) precum și arta pre-columbiană. Din păcate, atrași de atâte zone exotice, autorii limitează Europa civilizată la spațiul ei occidental, partea centrală și sud-estică (exceptând spațiul balcanic de influență bizantină) fiind prezente aproape nesemnificative. Ce loc ocupă arta românească în această atât de completă enciclopedie e de prisos a mai spune. La o căutare atentă (dar nu scutită, poate de unele scăpări) nu l-am găsit decât pe marele Brâncuși la capitolul „Sculptura de la Rodin și până în zilele noastre”, încorporat Independenților (nu-i așa, s-a despărțit de cine altul decât de Rodin), prezentat în 8 rânduri, e drept limpezi și esențiale.

Între multele cărți frumoase pe care le-am admirat la deja tradiționalul Târg Gaudeamus, organizat în fiecare toamnă în ultimii ani la București, s-a remarcat una cu adevărat de excepție: „Istoria frumuseții” cu un subtitlu la fel de incitant, ediție îngrijită de Umberto Eco. Cu prețiosul trofeu în brațe, îmi făceam pe drumul spre casă tot felul de gânduri despre cartea pe care o aveam în ghiozdan păstrând pentru o clipă de liniște și răgaz momentul desfacerii ei din folia de țiplă, care mă împiedica să o răsfoiesc. Că nu era doar un simplu album de artă comentat de marele om de cultură italian aveam să-mi dau seama imediat. Nu-mi închipuiam însă că pentru el frumusețea poate fi găsită oriunde, la flori, animale, evident la trupul omenesc dar și la astre, raporturi matematice, lumină, pietre prețioase, veșminte, la Dumnezeu și chiar la Diavol. Alături de mii de imagini ireproșabil reproduse, autorul ediției adaugă un număr impresionant de texte aparținând unui mare număr de literați, filozofi și scriitori, cu deosebire, care celebrează și percep astfel nu de puține ori în modalități contradictorii „din cele mai vechi timpuri și până în prezent”, frumosul sub toate înfățișările sale.

A rezultat o carte splendidă și tulburătoare, care poate fi citită din scoarță în scoarță ca un best-seller de senzație sau asupra căreia te poți apleca din când în când pentru a-ți găsi liniștea sufletească, exasperat de urâtenia cotidiană.

În orice caz este aceasta o istorie, pentru că de ori unde ai lua-o, alcătuirea lui Eco oferă o fascinantă aventură intelectuală, de interogație profundă și de descoperiri deopotrivă. Și nu putem fi decât de acord cu John Keats, care stabilea legătura de nedesfăcut între Adevăr și Frumusețe, ca sumă a tuturor celor ce trebuie să știm pe pământ.

Preocupat de elaborarea unei noi lucrări am descoperit, e drept în întârziere, o Istorie economică (la a doua ediție). Publicația unei edituri de profil cum altfel intitulată decât Economică, înfățișează în 450 de pagini o sinteză în care-și găsesc loc atât evoluțiile pe plan mondial cât și cele din spațiul româ-

nesc în secolul XIX-XX. La acest capitol nu am putut să nu remarc totuși că spre exemplu pentru perioada dintre cele două războaie autorii au alocat peste 130 de pagini în vreme ce pentru anii 1945-1989 numai 50, iar celor 10 ani de tranziție (1990-1999) abia 10 pagini. Lucrarea oferă atât studenților, care au în acest text un curs esențial, cât și cititorilor interesați, numeroase informații pertinente, în stilul auster, dar atât de limpede al autorilor de studii economice.

Istoria Românilor – Istoria Universală

Începem enumerarea lucrărilor care ne-au atras atenția anul trecut, prelungind puțin anul comemorării ștefaniene, cu cartea profesorului Ovidiu Pecican, „Sânge și trandafiri”, apărută la editura Cartier. Într-un Cuvânt înainte, autorul își prezintă intențiile: cercetarea culturii aulice la sfârșitul secolului al XV-lea românesc cu care putem reconstrui un produs cultural complex – de la bijuterii la mode vestimentare și cântece de petrecere, rezultate din interacțiuni sociale diverse și multiple. Autorul se întreabă și încearcă să găsească răspunsuri: care este rolul imaginației în reconstituirea trecutului? Ce rol joacă fantasmele de tip artistic în modelarea gândirii și acțiunii oamenilor și ce anume se petrece la întâlnirea dintre eros și eroism, o agresivitate motivată ideologic și spiritual. După o prezentare generală a epocii ștefaniene, autorul dezvoltă subiecte precum „Ștefan și evangheliarul de la Humor”, „Ideal biblic și ideal cavaleresc”, „Vitejii și literatura eroică”, „Lecturile religioase și literatura erotică în Moldova lui Ștefan”, fără a uita de cele trei doamne ale sale, precum și de posteritatea lor.

Cu o singură excepție (Florin Țurcanu) cărțile care urmează aparțin unor intelectuali care nu au studii de istorie. Îi apropie însă interesul excepțional pentru subiecte din câmpul acestei discipline, capacitatea de a sugera atmosfera unui anumit timp și nu de puține ori, o privire proaspătă, lucidă și cuprinzătoare, oarecum dintr-o altă perspectivă asupra unor oameni și întâmplări prea bine știute altfel din manualele de istorie.

Este mai întâi eseul istoric „În intimitatea secolului XIX” de Ioana Pârvulescu apărut la Editura Humanitas, împotriva unei succesiuni cronologice firești, parcă urmarea unui volum anterior „Întoarcere în Bucureștiul interbelic”.

Într-o declarație de la sfârșitul cărții autoarea ne mărturisește admirația pentru oamenii care au trăit acum mai bine de 150 de ani, pentru că aveau calități excepționale: erau energici, constructivi, încrezători. Femeile se remarcă prin generozitate, inteligență, puterea de a face lumea mai bună și mai frumoasă, iar bărbații se distingeau prin altruism, aveau o mare curiozitate pentru

tot ce există, erau dornici să învețe, să știe, să înțeleagă, erau gata să se sacrifice, harnici, curajoși, cu o nestăvilită poftă de viață.

Politologul Stelian Tănase, mai cunoscut pentru talk-show-urile sale televizate și ca lider de opinie deseori consultat, este în același timp și un răbdător cercetător de arhive și un neobosit observator al comunismului românesc pe care în cărți anterioare l-a investigat în epoca în care oamenii săi au deținut puterea. (vezi "Elite și societate. Guvernarea Gheorghe Gheorghiu-Dej", Humanitas 1998, Acasă se vorbește în șoaptă, Compania 2002). „Clientii lui Tanti Varvara”, noul titlu care amintește de numele dat de militanții comuniști în perioada interbelică Siguranței statului, este o succesiune de biografii foarte bine documentate, reconstituite cu talentul de romancier, recunoscut autorului.

Figuri notorii de activiști a căror viață a fost deformată și falsificată își regăsesc aici existența trecută, atâta vreme ignorată. Panait Istrati, Belu Zilber, Emil Bodnăraș, Cristian Rakovski, Lucrețiu Pătrășcanu, evenimente precum grevele de la Grivița din februarie 1933, ies din legendă și își arată fața adevărată. Concluzia autorului se arată tranșantă: ilegalistii și discipolii lor au condus țara decenii din subterane de unde nu au ieșit de fapt niciodată. „Au stat ascunși într-un bunker, departe, străini de societate, complotând continuu împotriva ei. Nu au reușit să iasă la suprafață, să capete legitimitate o singură zi în aproape jumătate de secol cât au stăpânit lumea românească. Au rămas condamnați la condiția de veșnice ființe ale întunericului.”

De la personajele oculte ale lumii comuniste, ajungem la o figură de marcă a culturii românești și nu numai. În anii îndepărtați ai tinereții noastre, cărțile lui, parte în vechi ediții interbelice (mai cu seamă cele literare) parte în franceză, ajunse pe traiectorii complicate la cititorii săi din țară (mai cu seamă cele științifice), erau căutate și comentate în toate felurile. Curtat în anii 80, pentru a veni în România și a convinge lumea că aceasta este o țară democratică și prosperă, i s-a făcut concesiunea de a-și tipări un volum de proze și „Istoria ideilor și credințelor religioase” (abia primul volum, distribuit în tiraj limitat, cu precădere activiștilor de partid, celelalte două volume au apărut după 1989).

În anii 90, cărțile lui Mircea Eliade, căci despre el este vorba, s-au năpustit asupra noastră: romane, eseuri, sinteze științifice, memorii și câte și mai câte, alături de Cioran fiind în epocă cel mai publicat și chiar citit autor român. În fine, iată, a venit și timpul unei cărți solid documentate, o biografie intelectuală, dar în același timp și una politică în care îl regăsim pe „Mircea Eliade, prizonier al istoriei”. Autorul ei, Florin Țurcanu, istoric încă tânăr, ne-a oferit o imagine de mare complexitate care nu ascunde legăturile pe care marele om de cultură le-a avut cu extrema dreaptă și în deosebi cu mișcarea legionară, fiind fără îndoială unul din militanții ei activi.

Într-un interviu recent autorul cărții declara referitor la acest aspect al vieții lui Eliade că cei care l-au cunoscut nu l-au uitat niciodată. Diaspora l-a ignorat, apreciind meritele excepționale ale omului de știință. În România comunistă trecutul său legionar a fost îngropat. Atunci când în anii săi târzii era întrebă de legăturile sale cu legionarii el nega acuzațiile, ocolea un răspuns tranșant și prin toate mijloacele căuta să limiteze cât mai mult posibilitatea unei discuții publice mai ample.

Vladimir Tismăneanu, profesor la Universitatea din Maryland, Colege Park, S.U.A., cercetător aplicat asupra istoriei politice a secolului trecut, autor a numeroase studii bine cunoscute și publicului nostru între care „Fantoma lui Gheorghiu-Dej” (Univers, 1995), „Reinventarea politicului”, „Europa răsăriteană de la Stalin la Havel” (Polirom, 1996), revine cu o lucrare din 2003, editată anul trecut în limba română „Stalinism pentru eternitate” (Polirom, 2005). A fost apreciată încă de la apariție drept lucrarea fundamentală despre comunismul românesc (Robert C. Tucker), o îmbinare de rigoare științifică, mânie și durere (D. Pryce Jones) un roman politologic de înaltă ținută morală (Leonard Oprea), o explorare pasionantă a mecanismului minții totalitare (A. Codrescu), un excepțional manual (Mircea Mihăieș). Mircea Cărtărescu îl consideră pe autor un Marcel Proust al comunismului românesc, iar Adrian Cioranu crede că numai prin asemenea cărți procesul totalitarismului va intra, prin analiză, în neuitare.

Vom spune deci că într-o introducere, șapte capitole și un epilog, această sinteză de istorie politică a comunismului românesc prezintă anii îndepărtați ai ilegalității, conturează traseul luptei pentru putere, caracterizează stalinismul dezlănțuit (1948-1956), dar și undele de șoc ale Congresului XX al P.C.U.S. (1960-1965) și evident comunismul dinastic ceaușist (1965-1989). Într-un epilog, Vladimir Tismăneanu se întreabă ce s-a întâmplat cu membrii de partid, în primii ani post decembriști. O listă biografică a elitei conducătoare P.C.R. și o bibliografie completează volumul.

Spre a rămâne în aceeași arie problematică semnalăm și lucrarea lui Vasile Paraschiv „Lupta mea pentru sindicate libere în România”, subintitulată „Terorismul politic organizat de statul comunist”, apărută la editura Polirom în 2005.

Numele autorului ar trebuie să fie cunoscut, deoarece aparține unuia dintre dizidenții de marcă ai României ceaușiste. Inițiator al unui sindicat muncitoresc independent, Vasile Paraschiv a fost arestat și torturat, a suportat lungi perioade de spitalizare în clinici de psihiatrie special dotate ca să îngenuncheze „pacienți” de anvergura lui. Nu au reușit însă să-l reeduce, sindicalistul ploieștean desfășurând cu curaj și obstinație o bătălie individuală pentru libertate dispus să meargă până la capăt, indiferent de umilințele și maltratările la care a fost supus. Este ceea ce înfățișează și această carte care reunește memoriile sale,

documente care atestă un protest vehement împotriva regimului ceaușist, lista de nume a tortionarilor săi (persoane din Securitate și Miliție dar și medici psihiatri), testamentul său politic și un dosar de documente de anchetă (obținute prin C.N.S.A.S.).

Demn de cel mai mare interes sunt reconstituirile celor trei internări în spitalul psihiatric în scop de reeducare (la Urlați, la Câmpina și mai cu seamă la Sapoca - Buzău), și cele trei răpiri însoțite de bătăi și tortură, în 1979, în 1987 și, atenție, în martie 1989. La sfârșitul lecturii nu poți decât să te înclini în fața curajului și puterii de luptă a acestor oameni exemplari, care trăiesc printre noi, de multe ori în cel mai deplin anonim, dar fără mărturia cărora adevărul despre vechiul regim s-ar fi pierdut în uitare. Ajuns la capăt el se întreabă însă cine mai este dispus să creadă, chiar atunci când i se oferă adevărul?

Un profesor și un cercetător încă tânăr, Ioan Stanomir (născut în 1973), doctor în drept (2002) și conferențiar la Facultatea de științe politice a Universității bucureștene, ne atrage atenția cu nu mai puțin de trei cărți, toate publicate anul trecut. „Explorări în comunismul românesc” (împreună cu P. Cernat, I. Manolescu și A. Nitchievici) vol. II - Polirom, „Constituționalism și postcomunism. Un comentariu al Constituției Române”, editura Universității și „Libertate, lege și dreptate. O istorie a constituționalismului românesc” – Polirom.

Ultimul volum trece în revistă întreaga istorie modernă a românilor în perspectivă democratică, de la divanele ad-hoc la „statutul dezvoltător”, acordă importanța cuvenită constituției de la 1866 și revizuirilor ei succesive până la 1917, caracterizează pertinent Constituția României mari, dar și regimurile autoritare, Carlismul, monarhia autoritară, și regimul antonescian pentru a încheia cu demolarea statului de drept după 1947 și accețiunea pe care constituționalismul și libertatea individuală au dobândit-o în anii sovietizării României. Un posibil bilanț încheie lucrarea.

Vom spune deci că avem de pe acum prin această carte suficiente temeuri de reflecție pe marginea legii fundamentale și a rolului ei în societatea românească în perspectiva unei culturi bazată pe valorile atât de importante ale libertății și guvernământului limitat.

Menționăm în continuare două lucrări aparținând unor reputați universitari, printre cei dintâi în cunoașterea și investigarea timpurilor istorice, care i-au consacrat.

În Editura Universității din București, profesorul Nicolae Isar publică „Principatele Române în epoca luminilor 1770-1830”, rotunjind cronologic 60 de ani de mari schimbări atât în relațiile internaționale cât și în istoria Țărilor Române,

La Editura Fundației România de Măine, profesorul Ioan Scurtu a publicat prima sinteză de „Istorie contemporană a României”, prelungită până în zilele noastre (1918-2005). Avem deci acum o imagine coerentă a unui secol zbu-

ciumat, de mari înfăptuiri îndelung aşteptate, dar şi de prăbuşiri dramatice, de democraţie dar şi de autoritarism şi totalitarism comunist, încheiat cu o atât de lungă perioadă de tranziţie.

Aceleaşi timpuri reprezintă substanţa altor investigaţii istorice, datorite acum luminii tiparului. Astfel un volum apărut în 2004 înfăţişează relaţia complicată a istoricilor cu Securitatea şi aparţine lui Ioan Opriş, Editura Enciclopedică.

Un bun cunoscător al istoriei balcanice, Sime Pirofici, ne conduce în Iugoslavia interbelică (1918-1941), într-o carte cu titlu interogativ, a fost unitatea acestei ţări atât de greu păstrată, o naţionalitate sau un deziderat. (cercetarea autorului se opreşte la 1941).

La Editura Universităţii naţionale de Apărare "Carol I", a apărut cartea lui Constatin Hlihor, "Geopolitica şi geostrategia relaţiilor internaţionale contemporane".

Mai semnalăm surprinzătoarea lucrare a lui Jean Sevilla "Corectitudinea istorică", subintitulată, "Să punem capăt trecutului unic", apărută la Humanitas, o mică răfuială a specialistului cu corectitudinea politică, cu căutarea obsesivă a prezentului în trecut, un apel la cercetarea faptelor, la reabilitarea cronologiei, la demitizarea istoriei, o bună lectură pentru autorii de curricule în şcoala pre-universitară cât şi pentru profesori.

"Pour la bonne bouche", patru volume înfăţişând un proiect al Centrului pentru Democraţie şi reconciliere în Europa de Sud, consacrat predării istoriei în această parte a lumii, proiect asumat de cinci oameni ai locului: un coordonator grec, doi istorici români Bogdan Mungescu (în colaborare cu Halil Bertay) pentru "Imperiul Otoman", şi Mirela Luminiţa Mungescu pentru "Naţiuni şi state în Europa de Sud-Est", un bulgar şi un grec interpretează "Războaiele balcanice", iar un albanez "Al doilea război mondial". Fiecare volum cuprinde o introducere, o prezentare succintă a perioadei şi a aspectelor ei esenţiale, o cronologie şi în partea cea mai consistentă o culegere de texte reflectând cele mai semnificative aspecte ale vieţii economice, sociale, politice, ale vieţii cotidiene şi mentalităţilor, pentru o regiune a continentului nostru, în general percepută ca un spaţiu al confruntării permanente.

Cum s-a mai spus, traducerea românească a acestei lucrări se impune cu necesitate şi cât mai curând posibil.

O profesie de credinţă a istoricilor francezi

În momentul în care ne pregăteam, aşa cum am făcut şi în anii anteriori, să inventariem publicaţiile lunare franceze Histoire şi Historia pe anul 2005, descoperim în ultimul număr apărut în România al revistei Histoire (februarie

2006) un apel al celor 19 istorici adresat opiniei publice la 12 decembrie 2005, căruia i s-au alăturat alți 444 până la 9 ianuarie 2006.

Îl reproducem în întregime, din motive pe care cititorii noștri îl vor înțelege fără îndoială.

„Impresionați de intervențiile politice din ce în ce mai frecvente în aprecierea evenimentelor trecutului și de procedurile judiciare care-i ating pe istorici și gânditori, ținem să reamintim principiile următoare:

ISTORIA nu este o religie. Istoricul nu acceptă nici o dogmă, nu respectă nici o interdicție, nu cunoaște nici un tabu. El poate să nemulțumească.

ISTORIA nu este morală. Istoricul nu are rolul de a exalta sau de a condamna, el explică.

ISTORIA nu este sclava actualității. Istoricul nu își așează asupra trecutului schemele ideologice contemporane și nici nu introduce în interpretarea evenimentelor trecutului sensibilitatea zilei de azi.

ISTORIA nu este memorie. Istoricul, adună pentru demersul său științific amintirile oamenilor, le compară, le confruntă cu documentele, obiectele, urmele celor din trecut și stabilește faptele. Istoria ține cont de memorie, dar nu se oprește aici.

ISTORIA nu este un obiect al justiției. Într-un stat liber Parlamentul sau autoritatea judiciară n-au nici un rol în stabilirea adevărului istoric. Politica de stat chiar animată de cele mai bune intenții nu este politica istoriei.

Violând toate aceste principii, mai multe articole ale unor legi succesive (ultima din 23 februarie 2005) au restrâns libertatea istoricului, i-au spus, sub amenințarea unor sancțiuni, ce să cerceteze și ce să găsească, i s-au stabilit metodele și i s-au fixat limitele. Cerem abrogarea acestor dispoziții legislative nedemne de un regim democratic.”

Ce a determinat acest apel și toată agitația din jurul său? Un corp de patru legi dintre care cea mai recentă (din 23 februarie 2005) cuprinde la articolul 4 o recomandare explicită pentru programele de cercetare universitară și pentru programele școlare de a recunoaște rolul pozitiv al prezenței franceze dincolo de mări și de a acorda istoriei și sacrificiilor combatanților armatei franceze în aceste teritorii, locul eminent la care acesta are dreptul.

Textul acestei legi a fost votat în unanimitate de Parlament, ceea ce a făcut ca un grup important de istorici specializați în colonizare și emigrare să lanseze în prestigiosul cotidian „Le Monde”, un strigăt de alarmă împotriva istoriei oficiale.

Curtea europeană a drepturilor omului definea recent libertatea de expresie ca fiind valabilă nu numai pentru informațiile sau ideile considerate favorabile sau inofensive ci și pentru acelea care frapează, șochează sau neliniștesc statul sau o fracțiune a populației.

A bon entendeur, salue!